

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Гончарова-Парфьонова Ольга Олегівна

ПРОВОКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В СПІВВІДНОШЕННІ
З ІНСТИТУТОМ СПІВУЧАСТІ.....513

Забавський Дмитро Олександрович

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ КОНТРАБАНДИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ.....516

Ігнатів Євген Євгенович

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ
ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН З МЕТОЮ УХИЛЕННЯ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ.....519

Коновальчук Сергій Сергійович

ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОСОБАМИ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ:
СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....522

Кулик Анастасія Валеріївна

СИСТЕМНІСТЬ ЯК ОЗНАКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....525

Мальцев Максим Вікторович

ВІДМЕЖУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 272 КК УКРАЇНИ, ВІД
СУМІЖНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....528

Перстинчик Дмитро Олегович

КАРАНІСТЬ КОНТРАБАНДИ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ: НОРМАТИВНІ ТА ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ.....530

Поліщук Яна Романівна

МОБІНГ ЯК РІЗНОВИД ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ.....533

Рутковська Анастасія Русланівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АНАЛІЗ.....536

Фартух Олександр Олександрович

ВОЄННІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОРІЄНТИРІВ
УКРАЇНИ.....539

Цвеліх Павло Володимирович

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В СФЕРІ
НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ...543

СЕКЦІЯ 10. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Торбас Олександр Олександрович

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАЯВЛЯТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО
ЗАХОДУ ПОТЕРПІЛИМ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО
ОБВИНУВАЧЕННЯ.....547

Аленін Юрій Павлович, Волошина Владлена Костянтинівна

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....550

Дрьомін Віктор Миколайович

ПОВОЄННА КРИМІНОЛОГІЯ В УКРАЇНІ: ПОТРІБНА ЗМІНА ДОКТРИНИ.....552

Ракіпова Інна Василівна

ЩОДО ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....555

Волошина Владлена Костянтинівна, Нечипорук Володимир Олександрович

ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА КРИМІНАЛЬНЕ
ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....558

Гуртієва Людмила Миколаївна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДСТАВИ ВІДКЛАДЕННЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ НА СТАДІЇ
СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ.....561

СЕКЦІЯ 10.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Керівник секції:** завідувач кафедри кримінального процесу, доктор юридичних наук, професор Торбас Олександр Олександрович*
***Секретар секції:** доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент Завтур Віктор Андрійович*

Торбас Олександр Олександрович
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального процесу,
доктор юридичних наук, професор*

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАЯВЛЯТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ ПОТЕРПІЛИМ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАННЯ

Кримінальне провадження в цілому можна розглядати як правовий спір між двома сторонами – стороною обвинувачення та стороною захисту. Відповідно до дії презумпції невинуватості саме на сторону обвинувачення покладається обов'язок довести винуватість особи. Згідно з п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України, до сторони обвинувачення належать слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених КПК України [1]. Власне ці, а також низка інших положень кримінального процесуального законодавства вказують на те, що кримінальне провадження може здійснюватися у двох формах – публічного та приватного обвинувачення. Найбільш типовим є саме публічне обвинувачення, в якому держава в особі прокурора буде в тому числі реалізовувати примус для забезпечення ефективного кримінального провадження. В той же час обвинувачення може здійснюватися і у менш популярній формі – формі приватного обвинувачення.

О. М. Костовська трактує інститут приватного обвинувачення у двох аспектах. З матеріальної точки зору, приватне обвинувачення передбачає можливість потерпілого звернутись до компетентного органу з заявою про притягнення винної особи до відповідальності, надаючи при цьому фактичні дані щодо суспільно небезпечного та протиправного діяння, яке, на його думку, містить ознаки певного злочину. При цьому потерпілий самостійно вирішує питання про доцільність такого звернення. У процесуальному ж аспекті, за її визначенням, приватне обвинувачення є особливою формою кримінального провадження, що здійснюється особою, яка вважає себе потерпілою, і включає ініціювання розслідування, висування тверджень щодо винуватості конкретної особи, участь

у судовому розгляді з метою підтримання обвинувачення, збирання доказів, а також право на відмову від звинувачень [2, с. 14]. У свою чергу, О. Г. Предместніков розглядає провадження у формі приватного обвинувачення як особливу процедуру в межах кримінального процесуального законодавства. На його думку, вона є окремим правовим інститутом, що відрізняється специфічними процесуальними рисами та вимагає окремого нормативного регулювання [3, с. 187].

Якщо потрібно, може скоротити для тези або розгорнути з посиланням на контекст дослідження. В ст. 477 КПК України міститься перелік статей, відповідно до яких кримінальне провадження здійснюється у формі приватного обвинувачення. Поряд з цим в ч. 5 ст. 340 КПК України зазначено, що «у випадку, передбаченому частиною третьою цієї статті, кримінальне провадження за відповідним обвинуваченням набуває статусу приватного і здійснюється за процедурою приватного обвинувачення» [1]. В такому провадженні потерпілий «користується всіма правами сторони обвинувачення під час судового розгляду» [1]. Проблема полягає в тому, що дане поняття є занадто загальним та не дозволяє окреслити чітко коло прав потерпілого в такому випадку. І в першу чергу це стосується можливості заявляти клопотання про обрання чи продовження запобіжного заходу щодо обвинуваченого.

І теоретики, і практики погоджуються з тим, що потерпілий не наділений таким правом у випадку, якщо обвинувачення підтримується прокурором (тобто у провадженнях публічного обвинувачення). Суди зазначають, що «... такими випадками є: відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді, коли потерпілий висловив згоду на підтримання обвинувачення в суді (ст. 340 КПК України); 2) зміна прокурором обвинувачення і поставлення питання про застосування закону України про кримінальну відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, чи про зменшення обсягу обвинувачення, коли потерпілий висловив згоду на підтримання обвинувачення у раніше пред'явленому обсязі (ст. 338 КПК України). В усіх інших випадках потерпілий не є стороною кримінального провадження і займає самостійну позицію як учасник кримінального провадження. Враховуючи, що представник потерпілого та потерпілий не є стороною обвинувачення або захисту, а тому не входить до кола осіб, яким кримінально-процесуальний закон надає право заявляти даного виду клопотання» [4]; «суд, вирішуючи клопотання потерпілого ОСОБА_4 про застосування до ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, дійшов висновку, що потерпілий не має права заявляти клопотання про обрання, скасування або зміну запобіжного заходу, клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій в суді під час судового розгляду тощо, окрім випадків, коли це право прямо передбачено КПК України» [5].

Питання ж щодо приватного обвинувачення є більш специфічним. Якщо розглядати норми кримінального процесуального законодавства буквально, то правом звернутися з клопотанням про обрання запобіжного заходу наділений тільки прокурор. «Також відповідно до ч.1 ст. 333 КПК України заходи забезпе-

чення кримінального провадження застосовуються під час судового провадження згідно з положеннями розділу II КПК України з урахуванням особливостей встановлених цим розділом. Як передбачено ч.2 ст. 131 КПК України одним з заходів забезпечення кримінального провадження є запобіжні заходи. Частиною ч.4 ст. 176 КПК України передбачено що запобіжні заходи під час судового провадження застосовуються судом за клопотанням прокурором. Таким чином, потерпіла ОСОБА_6 не наділена правом звернення до суду з клопотанням про обрання запобіжного заходу обвинуваченому ОСОБА_8 , а звідси суд вважає, що її клопотання не підлягає задоволенню» [6]. Однак більш широке тлумачення ст. 340 КПК України дозволяє стверджувати, що потерпілий наділений всіма правами сторони обвинувачення, в тому числі і правом заявляти клопотання про обрання або продовження відносно обвинуваченого запобіжних заходів.

З одного боку запобіжні заходи напряму стосуються питання забезпечення ефективності та дієвості кримінального провадження, а тому цілком логічним буде твердження, що потерпілий має бути наділений правом забезпечувати ефективність провадження, в якому він самостійно підтримує обвинувачення. Проте з іншого боку запобіжні заходи пов'язані із застосуванням примусу з боку держави, що відповідно до логіки побудови функціонування державного апарату має відноситись до виключних повноважень прокурора. Дійсно, можливість застосування таких запобіжних заходів вирішується саме судом, проте необхідність обґрунтування ризиків як і подальше контролювання їх виконання в будь-якому випадку передбачає участь прокурора. Тому можна констатувати, що ч. 5 ст. 340 КПК України потребує зміни та чіткої вказівки прав та обов'язків потерпілого, який погоджується самостійно підтримувати обвинувачення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.
2. Костовська О. Доказування у справах про злочини приватного обвинувачення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 17 с.
3. Предместніков О. Потерпілий як сторона обвинувачення в справах приватного обвинувачення. *Форум права*. 2009. № 2. С. 345-349.
4. Ухвала Свалявського районного суду Закарпатської області від 09.12.2022, справа № 306/1610/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107790792>
5. Ухвала Київського районного суду м. Полтави від 10.12.2024, справа № 552/6736/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123666949>
6. Ухвала Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 12.04.2017, справа № 482/864/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65950440>

Ключові слова: заходи забезпечення, запобіжні заходи, клопотання, приватне обвинувачення, потерпілий.

Keywords: measures to ensure criminal proceedings, preventive measures, petition, private prosecution, victim.